DOI: <https://doi.org/10.4312/keria.23.2.223-228>

Nikos Panajotopoulos: Kajnovi otroci

Prevedla Lara Unuk

Sodobni grški avtor Níkos Panajotópulos je, čeprav po izobrazbi inženir, vsestranski ustvarjalec na področjih scenske in literarne umetnosti, okrog katerih se vrti vse njegovo poklicno življenje. Slovenskemu bralstvu se je doslej predstavil z romanom *Gen za dvom*, antiutopično pripovedjo o iznajdbi testa, ki naj bi s pomočjo znanosti v ljudeh odkrival gen za ustvarjanje umetnosti. Ta test postane orodje cenzure in represije umetnosti, saj dokazilo o prisotnosti gena šteje več kot umetniški izdelek ali talent. *Gen za dvom* je kot očitna družbena satira s primesjo avtobiografske motivike značilen za pisateljski slog Nikosa Panajotopulosa, ki je tematsko zelo moderen avtor, njegovi romani so vpeti v družbo tukaj in zdaj in vanjo usmerjajo kritični pogled, ne glede na to idejno podobnost pa so po snovi zelo raznoliki. To sam komentira v intervjuju s Teodosiom Mihosom: »Ko sem šele začenjal, sem gojil trdno prepričanje, da ne bom nikoli napisal dveh knjig, ki bi si bili podobni. Na prvi pogled mi niti ni šlo slabo. V času, ko sem pisal *Hagiografijo*, svoj tretji roman, sem dobremu prijatelju in verjetno bodočemu bralcu poskusil opisati njegov zaplet. Nisem ga pozabil vnaprej opozoriti, da ne bo v ničemer podoben ne *Zigiju z Marfana* ne *Genu za dvom*. Ko sem nehal pripovedovati, je prijatelj z nasmehom pripomnil, da podobnost z mojima prejšnjima romanoma naravnost bije v oči: v vseh tvojih knjigah, mi je rekel, se mora junak sam soočiti z vsem svetom in ljudmi. Njegova pripomba je bila tako posrečena in prodorna, da se ob njej nisva ustavljala, saj ni bilo o čem razpravljati.«

Nikos Panajotopoulos se je rodil leta 1963 v Atenah. Že pri rosnih osemnajstih letih je družini naznanil, da ne bo študiral, ker se namerava preživljati s pisanjem; kasneje se je vseeno vpisal na študij in se v tem obdobju začel zanimati za gledališče ter obiskovati predavanja iz dramaturgije. V letih od 1989 do 1992 je bil zaposlen kot novinar in urednik pri različnih časopisih, revijah in na televiziji. Je tudi avtor desetih scenarijev za celovečerne filme, med drugimi za film *Odsotni* iz leta 1996, za katerega je prejel nagrado za najboljši scenarij na sedemintridesetem Solunskem filmskem festivalu, največjem festivalu

alternativne filmske produkcije v Grčiji, ter za film *Bedenje*, ki je v Moskvi prejel nagrado zlati vitez. Kot član Društva grških scenaristov vodi seminarje scenaristike in predava na zasebnih filmskih šolah.

Prve literarne stopinje je začel postavljati leta 1993, ko je s pripovedjo *Noči, ki porajajo zgodbe* sodeloval na natečaju literarne revije *Tokovi* in bil izbran za objavo v knjigi *Umetnost pisanja*, zbirki kratkih zgodb dvanajstih mladih prozaistov. Njegova prva samostojna knjižna objava, zbirka kratkih zgodb *Krivda snovi*, ki je izšla leta 1997, je bila nagrajena z nagrado Marije Rali za književni prvenec, sledili pa so ji romani *Zigi z Marfana* leta 1998, *Gen za dvom* leta 1999, *Hagiografija* leta 2003 in *Kajnovi otroci* leta 2011. Za slednji roman je leta 2012 prejel nagrado za roman Inštituta Petrosa Harisa Atenske akademije. Svojo zadnjo knjigo, *Povsem sam*, ki je izšla leta 2018 v seriji *Kaj mi pomeni življenje* francoske založbe Les Éditions du Sonneur, sam opisuje kot novelo in hkrati kot preroško avtobiografijo, v kateri zasleduje, kako se njegov odnos do očeta zrcali v njegovem odnosu do sina. Avtobiografske elemente pa lahko, kot pravi avtor, zasledimo tudi v *Kajnovih otrocih*, saj je roman, čeprav v zabrisani obliki, zgrajen na osebnih doživetjih.

Kajnovi otroci so metaliterarno delo, o katerem na straneh knjige dobimo namig, da so hkrati pogošni kriminalni roman enega od junakov ter scenarij za film s socialno tematiko drugega. Roman se opira na žanr detektivke, ne da bi bilo povsem jasno, ali je res prišlo do umora ali pa je ta samo fantazija ene izmed junakinj. V svojem družbenokritičnem aspektu pa je nazoren prikaz življenja malomeščanskega višjega srednjega sloja v Grčiji. Tipični primer malomeščanstva je vseh pet glavnih junakov, ki od hipijevskih, idealističnih eskapad mladosti gladko preidejo v brezobrazno kapitalistično pridobivanje bogastva, pri čemer poteptajo vsakršne moralne ovire, duhovno pa postanejo povsem prazni. V sledečem odlomku se srečamo s satirično predstavitevjo eno izmed glavnih junakinj, Irini.

GOSPA SWAROVSKI

Irini se je kar nekaj časa iskala. Enega od razlogov za to je predstavljala njena prva izbira, da gre študirat kemijo, ne da bi se ji sanjalo, kaj bo delala, ko jo bo doštudirala. Ne da bi dvakrat pomislila, je zapravila pet let. In ko je srečno opravila s tem, je brez obotavljanja z eno samo potezo vse izbrisala in se vrgla v iskanje ustvarjalnejšega poklica, k čemur jo je usmeril Andonis, ki je imel visokoleteče načrte za industrijsko oblikovanje v Grčiji. Sledila je torej Andonisu na zasebno fakulteto, ne da bi bila kaj posebej nadarjena za oblikovanje. Gojila je nekakšno metafizično vero, da Andonisev talent zadošča za oba. Sicer pa je bilo povsem očitno, da razpolaga s prav tistimi lastnostmi, ki bi Andonisovemu talentu lahko omogočile, da se razcveti: veliko sproščenostjo v

družabnih stikih, zelo širokim krogom znancev, ki bi se še bistveno razširil, če bi se kdaj odločila izkoristiti svoj priimek; sistematičnostjo in učinkovitostjo, ki bi zagotovo lahko dopolnili anarhično in nonšalantno partnerjevo umetniško naravo, in finančnimi zmožnostmi, ki ji jih je zagotavljal položaj očeta, visokega uslužbenca Kmečke banke – pa čeprav ne bi nikoli priznala, da se zanaša na to, ne samo pred Andonisom, ki bi kaj takega zavrnil z očarljivim odporom, ampak niti sama pred sabo, čeprav je bila veliko prilagodljivejša.

Resničnost jo je zelo hitro prisilila, da je zapustila oddelek za industrijsko oblikovanje in se prepisala na grafiko, kjer bi pomanjkanje fantazije in ustvarjalnosti – z nekaj sreče – lahko ostalo nezapaženo. Pomagal ji je tudi Andonis, ki je zagrizeno verjel, da ima vsakdo kakšen talent, četudi globoko skritega, in je dolžen dati vse od sebe, da ga izkoplje. Pomagal ji je tudi neki očetov znanec iz založniških krogov, ki ji je priskrbel službo v uredništvu mesečnika s poljudnimi vsebinami – veliko prej, kot je do nje prišel marsikateri od njenih sošolcev, ki mu ni bilo treba kopati posebej globoko, da bi odkril svoj skriti dar. Trmasto in navdušeno je nadaljevala študij in hkrati delala, s takšno predanostjo zadevi, kakršna pogosto odlikuje otroke bogatašev, ki imajo slabo vest zaradi atijevega denarja. Sicer pa je nekdo moral plačevati Andonisove kave, piva – predvsem piva – in poletne počitnice, če ne zaradi drugega, pa vsaj zato, ker njemu ni bilo treba izkopati niti centimetra, da bi našel svoj skriti talent – to pa ni majhna stvar.

Kot se pogosto dogaja z otroki bogatašev, ki imajo slabo vest zaradi atijevega denarja, je tudi ona ostajala pri tem, da je imela slabo vest – in to ni majhno trpljenje! Trpečemu pa mora biti prestano trpljenje kdaj poplačano. Sredi tretjega letnika sta najela trosobno stanovanje – Andonis je nujno potreboval dodatno, delovno sobo – v Kolonakiju, točno na sredi med faksom in prostori mesečnika, v šestem nadstropju bloka z razgledom vse do EGINE – širna obzorja so nujna, če si prizadevaš za optimistični pogled na svojo bodočnost – ki ga iz svoje plače pri reviji ne bi mogla plačevati.

Dodatno sobo s širnimi obzorji je obdržala – še vedno z obzirno in požrtvovalno pomočjo atija bančnika – tudi potem, ko je Andonis spokal svoj blok in svinčnike in svoje daljnosežne načrte za bodočnost grškega industrijskega oblikovanja ter s štipendijo, zaradi katere je kasneje moral hitro prevetrili prepričanja in si razširiti obzorja, odšel v Francijo. Zakaj bi blebetal o željah za prihodnost grškega dizajna, če pa se ti ponuja prilika, da postaneš del cvetoče sodobnosti evropske industrije? Zakaj bi gnil ob teh, ki še kar kopljejo, da bi našli svoj skriti talent – ob predpostavki, da tvoja teorija drži in je njihov talent zares skrit in ne odsoten – namesto da bi ustvarjal, in to za velik denar, skupaj s tistimi, ki imajo izkopavanja in temelje že za sabo in so začeli nadzidavati prihodnost. Nekako tako je razmišljal Andonis in kdo bi lahko izpodbijal takšno argumentacijo?

Trosobno stanovanje je obdržala, fakulteto je pustila tik pred diplomo in še naprej delala – čeprav s precej manjšim žarom – za revijo, da bi potolažila

slabo vest zaradi visokega družbenega in ekonomskega položaja svoje družine, in ni odnehala niti takrat, ko se je slaba vest umaknila v ozadje, ker je zanj postal pomembnejše drugo trpljenje, veliko bolj pereče (kaj boš sama s trosobnim stanovanjem z daljnimi obzorji, ko odkriješ, da si povsem brez talenta?). Njeno navdušenje pa sploh ne bi shlapelo, če bi vedela, da ji bo ta odločitev, namreč, da nadaljuje z nehvaležnim delom v uredništvu, kmalu omogočila prihodnost, o kakršni ni niti sanjala, prihodnost, ki od nje ne bo zahtevala nobenega kopanja, dovolj bo, da se samo skloni po njene darove in jih pobere z njenega kakor čisti kristal lesketavega površja.

Kakšnih osem mesecev po tem, ko je Andonis dramatično zapustil prizorišče, kakšnih osem mesecev od dneva, ko je iz dodatne sobe spokal svoje daljnosežne načrte za negotovo prihodnost grškega dizajna, kakšnih osem mesecev od dneva, ko jo je pustil, da sama samcata strmi v razgled vse do EGINE, je na dan s kristalnim zrakom, zaradi katerega je postal taisti razgled nevzdržen, v njeno življenje vstopil TAKIS, in kar naenkrat je v njeno življenje vstopil tudi red, njeno srce se je znašlo na pravem mestu, stvari so stekle svojo pot, in tako dalje in tako dalje...

Takis je bil potomec družine podjetnikov. Njegov ded je bil podjetnik. Njegov oče je bil podjetnik. Njegova mati se je ukvarjala s podjetji svojega moža. Njegov starejši brat se je ukvarjal s podjetji svojega očeta. In njemu samemu ni niti na kraj pameti padlo, da bi se ukvarjal s čim drugim. Na kratko povedano, Takis je spadal med tiste otroke bogatašev, ki jih čisto nič ne peče vest zaradi družinskega denarja – obstajajo tudi takšni. Takis je denar imel za nekaj povsem naravnega. Tako kakor listje na drevesnih vejah, na primer – in to na zimzelenem drevju. Kot sneg na gorskih vršacih – in to v Alpah, kamor je pogosto hodil smučat. Kot smeti v prenatrpanih smetnjakih na atenskih ulicah – in to med stavko javnega sektorja. Takisu ni bilo čisto nič nerodno za volanom smetarskega kombija. Delal je, kar je znal delati, po svojih najboljših močeh. Skrbno je praznil polne smetnjake in pazil, da se ne bi vrnil na isto mesto, preden ne bojo spet polni...

Takisa je spoznala takoj po tem, ko se je vrnil iz Francije s predstavnostvom velikega proizvajalca kristalnih izdelkov – podobnega Swarovskemu – v žepu. Srečala sta se na zabavi, ki jo je priredil mesečnik ob izidu petstote številke. Ena od osrednjih tem te številke je bilo deset najbolj zaželenih samcev v Atenah – neizčrpna tema, h kateri so se vračali vsaj enkrat na leto in ki je hranila sanjarjenja bralk. Takis je bil eden od teh desetih in hkrati edini, ki se je odzval na vabilo mesečnika, naj se udeleži praznovanja ob jubilejni številki. Po rezultatih neuradnega glasovanja, ki so ga priredili v uredništvu pred izidom revije, se je Takis uvrstil na osmo mesto. Sama ga je predlagala za sedmo, ampak ko ga je videla v živo, se je morala strinjati z novinarko, ki je obravnavala to temo, da mu je naredila nezaslišano krivico. Seveda, če bi hotela biti nepristranska, bi morala, preden bi se dokončno opredelila, spoznati še ostalih devet. Toda

ostalim devetim se ni zdelo vredno udeležiti zabave, zato bi morala z objektivno razvrstitvijo počakati (če predpostavimo, da bi ta sploh bila izvedljiva). Ampak še zdaleč ni imela potrpljenja za to – sploh pa ji Takis ni dal časa.

Takis se je spogledljivo pritožil nad fotografijo, ki so mu jo izbrali, in nemudoma mu je pritegnila. V smehu sta sklenila, da bosta krivdo zvalila na fotografa, ki ga je k Takisu poslal mesečnik. Ona je škodoželjno pripomnila, da bo moral ta fotograf še precej kopati, če bo hotel spraviti svoj talent na površje. On je priliznjeno pripomnil, da je bila njegova fotografija edina grda stvar na sicer dobro oblikovani strani. Ona se je strinjala, da je naslov domiselni (*Mož, ki je preveč vedel – o denarju*), in se tako izkazala s primerno mero skromnosti. On se je spretno odzval z besedami, da je oblikovanje strani poudarilo domiselni naslov, in kolikor se je sploh dalo, »prikrito« slabo fotografijo, ter dodal, da ji je za to dolžen uslugo. Na to dobro premišljeno demonstracijo poznavanja in celo spoštovanja do njenega dela, ki ga mnogi niso dovolj cenili, je odgovorila s posrečeno brezizraznim: »Samo svoje delo sem opravila.« Ta iztočnica je Takisu ponudila priložnost, da jo povpraša po njenem delu. Irini je pograbila priliko, da govori o svojem delu – da govori s Takisom – in mu omogočila, da ji demonstrira, kako odličen poslušalec je – in kako dobro zna prazniti smetnjake. Naslednje jutro sta skupaj zrla v razgled vse do EGINE (njeno stanovanje, nikar ne pozabimo, je bilo v bližini prostorov revije, tako kot klub, v katerem so priredili zabavo, Takis pa je živel v stanovanju v četrti Paleo Psihiko, zelo blizu hiše svojih staršev), pa čeprav je bilo vreme oblačno, tako da se je komaj videla Akropolis.

Čez eno leto ni več delala pri mesečniku in ni več imela časa, da bi razmišljala o slabi vesti, ki jo je nekoč občutila zaradi družinskega denarja. Zdaj je sama služila denar, velike denarje, če sploh ne štejemo denarja, ki ga je še naprej služil »človek, ki je preveč vedel o denarju«. Čez eno leto ni več vsako jutro strmela v EGINO iz šestega nadstropja v Kolonakiju. Njeno obzorje se je resnici na ljubo nekam zožilo. Živela je v Takisovem stanovanju, v drugem nadstropju bloka v četrti Paleo Psihiko, in je zrla v goste bore, ki so se krivili proti njenemu balkonu in ji nudili občutek varnosti in miru, kakršnega prej ni poznala. Čez eno leto je ni čisto nič brigalo, ali gre grški dizajn k hudiču. Imela je razmeroma preprost načrt za tri dodatne sobe v stanovanju.

Poglavitno pa: korenito je spremenila stališče do ustvarjalnosti. K temu je pripomoglo mnenje Takisa, ki se je z dobrodušnim nasmeškom spraševal, kako zelo ustvarjalne se počutijo bori zaradi sence in kisika, ki ju podarjajo. Ah, za to pa je Takis imel talent! Njegove pripombe so bile pogosto jedrnate in trenutku primerne. Navrgel jih je kar najbolj samoumevno, res, brez najmanjše želje po prepiru, ne da bi se trudil, ne da bi sploh privzdignil glas – tako naravno kakor bori, ki spreminjajo ogljikov dioksid v kisik dva metra stran od njunega balkona. »Bori nimajo slabe vesti zaradi tega, kar počnejo. Bori ne morejo imeti slabe vesti za svoje iglice ...« Takis ni imel slabe vesti zaradi

tega, kar je delal. Znal je dobro služiti. Kaj je v tem slabega? In ona je ob njem odkrila, da to lahko počne tudi sama. »Podobna sva borom,« je mirno govoril Takis. »Proizvaja denar, se pravi kisik za družbo ... Toliko ljudem dajeja službe, pomagava jim dihati ...« Mogoče ni imel prav?

Torej je tudi sama po hitrem postopku vzela kredit na očetovi banki, odprla trgovino v Kolonakiju in jo napolnila z dragocenimi kristali, katerih predstavnštvo je prevzel njen mož, malo preden je tudi uradno postal njen mož.

Leta, ki jih je preživela z Andonisom, niso šla povsem v nič. Prvo leto poznanstva sta odpotovala v Indijo – Andonis je bil v svoji budistični fazi in jo je nagovoril, da sta šla iskat nekega njegovega znanca, ki naj bi baje našel rešitev vseh enačb v nekem ašramu, nekje blizu meje z Nepalom. Nista našla ne ašrama ne Andonisovega znanca – da o rešitvi vseh enačb sploh ne izgubljam besed. Našla pa sta delavnico, ki je izdelovala nakit iz poldragih kamnov, nakit, ki si ga lahko nabavil petstokrat ceneje, kot so ga prodajali v Atenah. V navalu pogoltnosti je z njim napolnila nahrbtnik, z mislijo, da bo obdarila prijateljice. Ko se je vrnila, se je zavedela, da ima manj prijateljic, kot je mislila. Nakit, ki ji je ostal, je prodala – za petino cene, ki bi ga sicer imel v Atenah – prijateljicam prijateljev in znankam znancev, ki so brž izkoristile priliko, in rezultat je bil takšen, da je s presežkom pokrila stroške potovanja. Mogoče je še bila odporna na bacil trgovine, toda kakor koli že obrnemo, so po tem potovanju v Indijo pridobila neki čar – da ne govorimo o adrenalinu, ko prečkaš carino s kovčkom, do vrha napolnjenim s srebrnino. Andonis pa je rade volje preučeval okrasne motive in tehnike izdelovanja, še posebej, če je to pomenilo zastoj počitnice ... Še trikrat ali štirikrat sta potovala v Indijo, preden sta se razšla. Kontakte, ki jih je pridobila, dokler je hodila na ta potovanja, je po poroki s Takisom kar najbolje izkoristila. Indijski nakit sicer res ni bil več v modi, toda to ni veljalo za pohištvo in blago ...

Takis ni bil ljubitelj eksotičnih destinacij. Celo za poročno potovanje je po vrsti z odporom zavrnil Kubo, Bali, Maldive in Mauritius, in je na svoj mirni način izsilil dvajsetdnevno turnejo po Škotskem višavju, pri tem pa se mu je v podzavesti motala tudi možnost uvoza kakšnih manj znanih *single malt* viskijev. Takisov poslovni načrt sicer ni obrodil sadov, toda kar se turizma tiče, je njegovo izbiro okronal popoln uspeh. Čeprav sta bili njemu samemu ljubši Evropa in Amerika, pa ni imel nobenega zadržka proti temu, da bi se njegova žena spet odprla proti Daljnemu vzhodu.

Lara Unuk
Univerza v Ljubljani
laraunuk@gmail.com